

Paweł Borecki

Tadeusz J. Zieliński

OPINIA PRAWNA W SPRAWIE AKTUALNEGO STATUSU PRAWNEGO MUFTIEGO MUZUŁMAŃSKIEGO ZWIĄZKU RELIGIJNEGO W RP

I. TEZY WYBRANE

Współcześnie położenie prawne Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: MZR w RP) jest zawile, znamionuje je wręcz pewien chaos. W szczególności nieoczywisty jest status lidera Związku – Muftiego Muzułmańskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Ten stan rzeczy to głównie rezultat działań i zaniechań po 1989 roku polskich władz państwowych różnych rodzajów i szczebli, w konsekwencji centralnej administracji wyznaniowej, a także ambicji przywódczych i majątkowych niektórych liderów MZR w RP, przede wszystkim Tomasza Miśkiewicza. Polityka państwa wobec rodzimych, polskich muzułmanów nosi znamiona woluntarystycznej.

Szczegółowy akt ustawodawczy, mający być podstawą działalności MZR w RP – Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 roku o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 30 poz. 240 ze zm.; dalej: u.s.p.m.z.r.) – choć formalnie nadal obowiązuje, to w szeregu swoich postanowień jest wyraźnie niezgodny z Konstytucją RP z 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78 poz. 483 ze zm.), zwłaszcza z jej głównymi klauzulami wyznaniowymi (art. 25 i 53). Niektóre istotne przepisy ustawy z 21 kwietnia 1936 roku nie mogą być stosowane z przyczyn obiektywnych – zmiany granic państwa po 1944 roku. Ten akt powinien być pilnie zasadniczo znowelizowany albo zastąpiony przez nową ustawę o stosunku państwa do MZR w RP, zgodną co do trybu ustanowienia oraz treści z wymogami Konstytucji RP oraz międzynarodowymi zobowiązaniami Polski w zakresie ochrony wolności i praw człowieka.

Jak można się zorientować, ustawa z 21 kwietnia 1936 roku nie odpowiada aspiracjom większości członków MZR w RP, skłaniającym się ku rozwiązaniom egalitarnym i wspólnotowym. Przedwojenny historyczny ustawodawca, współdziałając wówczas z muftim Jakubem Szynekiewiczem, w dużej mierze narzucił akt z 1936 roku MZR w RP. Odpowiadało to bieżącym interesom politycznym

ówczesnego autorytarnego reżimu sanacyjnego oraz partykularnym aspiracjom Jakuba Szynkiewicza. Ustawa z 1936 roku w istotnej mierze dokonywała recepcji postanowień dawnej rosyjskiej ustawy dotyczącej „wyznań obcych”, obowiązującej w absolutystycznym państwie carskim.

Historia MZR w RP dowodzi, że model jednoosobowego kierownictwa Związkiem się nie sprawdził. Na skutek obowiązywania ustawy z 1 kwietnia 1936 roku MZR w RP i jego wyznawcy w istotnej mierze traktowani są przedmiotowo i instrumentalnie przez jego każdorazowego lidera.

Tomasz Miśkiewicz w 2004 roku został wybrany na stanowisko Muftiego Muzułmańskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z naruszeniem szeregu istotnych, bezwzględnie obowiązujących postanowień ustawy z 21 kwietnia 1936 roku dotyczących kwalifikacji kandydata na urząd muftiego i trybu obsady tego urzędu. Według posiadanych danych Tomasz Miśkiewicz nie uzyskał zarazem dyspensy (zwolnienia) ze strony ministra właściwego do spraw wyznań religijnych od konieczności spełnienia osobistych wymogów ustawowych. Jego wybór na stanowisko należy zatem uznać za nieważny i prawnie bezskuteczny.

W 2012 roku, a definitywnie w 2016 roku, Tomasz Miśkiewicz utracił także mandat społeczny ze strony wyznawców MZR w RP do sprawowania urzędu muftiego w Związku. Zgodnie z prawidłowo, kompleksowo zrekonstruowanym stanem prawnym muftim w MZR w RP jest Janusz Aleksandrowicz. Został on wybrany zgodnie z postanowieniami obowiązującego w tym zakresie prawa, a zwłaszcza zgodnie z przepisami rzeczonyj ustawy z 21 kwietnia 1936 roku, dającymi się obiektywnie zastosować.

Zaświadczenie z 31 stycznia 2013 roku, wystawione przez dyrektora Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowościowych i Etnicznych ówczesnego MAiC (pismo znak: DWRMNiE-6734-I-w2013/HK), stwierdzające, że Tomasz Miśkiewicz jest muftim oraz przewodniczącym Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego jako wprowadzające w błąd osoby trzecie działające w dobrej wierze, w tym organy władzy publicznej.

Współcześnie Tomasz Miśkiewicz uzurpuje sobie stanowisko muftiego w MZR. Nie ma on do przypisywania sobie tej funkcji dostatecznych podstaw prawnych oraz mandatu społecznego. Bazuje natomiast w istocie przede wszystkim na woluntarystycznym uznaniu ze strony naczelnych władz państwowych. Taki stan jest sprzeczny z konstytucyjną zasadą niezależności związków wyznaniowych od państwa w swoim zakresie (art. 25 ust. 3 Konstytucji RP) oraz zbiorową wolnością religijną (art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji RP). O pełnieniu funkcji lidera w związku wyznaniowym powinna rozstrzygać wola samych jego członków (wyznawców), a nie uznanie organów władzy lub administracji państwowej.

Należy przyjąć, iż władze Rzeczypospolitej Polskiej powinny w szczególny sposób chronić i doceniać istnienie na terytorium Polski historycznej, rodzimej, zeuropeizowanej wersji islamu sunnickiego szkoły hanafickiej – wersji, której inkulturacja dokonała się pomyślnie już dawno w naszym kraju. Organizacyjnym nośnikiem takiej odmiany religii muzułmańskiej jest Muzułmański Związek Religijny w RP, reprezentowany przez swoje legalne, mające poparcie wyznawców organy władzy. To najstarszy i wciąż największy oficjalnie działający w Polsce islamski związek wyznaniowy.

II. STAN SPRAWY – NIEKTÓRE ASPEKTY

Tomasz Miśkiewicz, urodzony 7 lipca 1977 roku, 20 marca 2004 roku został wybrany na stanowisko muftiego muzułmańskiego oraz przewodniczącego Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego podczas XV Kongresu Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. Był to pierwszy wybór muftiego w MZR od czasu śmierci Jakuba Szynekiewicza 1 listopada 1966 roku. W momencie wyboru Tomasz Miśkiewicz nie miał ukończonych 27 lat, a także uznanego w Polsce wyższego wykształcenia – ani w zakresie teologii, ani języków wschodnich. Ukończył jedynie studia licencjackie z zakresu prawa muzułmańskiego w Arabii Saudyjskiej. Podczas wyborów był jedynym kandydatem. Departament Wyznań oraz Mniejszości Narodowościowych i Etnicznych MSWiA potwierdził jednak 9 lipca 2004 roku odbiór powiadomienia o elekcji dokonanej przez MZR w RP. W 2009 roku MZR uchwalił w pełni samodzielnie swój nowy statut. Akt ten został poddany nowelizacji w 2014 roku.

W dniach 17–18 listopada 2012 roku obradował XVIII Kongres MZR. Tomasz Miśkiewicz nie został wówczas, mimo kolejnych dwóch głosowań, wybrany na kolejną kadencję muftiego, a także na stanowisko przewodniczącego Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego. Przestał w ogóle pełnić jakiejkolwiek funkcje we władzach centralnych MZR w RP. Pozostał mu tylko tytuł Muftiego RP. Tytuł ten nie jest przewidziany we wciąż obowiązującej Ustawie z dnia 21 kwietnia 1936 roku o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. Pomimo tego Tomasz Miśkiewicz 31 stycznia 2013 roku uzyskał zaświadczenie do ówczesnego Dyrektora Departamentu Wyznań oraz Mniejszości Narodowościowych i Etnicznych w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji Józefa Różańskiego, że jest muftim oraz przewodniczącym Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego (pismo znak: DWRMNiE-6734-I-w2013/HK).

Od 2016 roku, w związku z narastającym konfliktem w ramach MZR w RP, legalność wyboru Tomasza Miśkiewicza na stanowisko muftiego muzułmańskiego zaczęła być kwestionowana. Zwracano uwagę, iż zainteresowany w momencie

wyboru nie ukończył 40 lat oraz że wyboru dokonał kolejny, zwyczajny kongres MZR w RP, nie zaś specjalnie do tego przewidziany Wszechpolski Kongres Elekcyjny Muzułmański. We wrześniu 2016 roku zwołano Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, które podjęło uchwałę, że wybór Tomasza Miśkiewicza na stanowisko muftiego dokonany w 2004 roku był nieważny. 15 października 2016 roku zwołano w Kruszyńnianach Wszechpolski Kongres Elekcyjny Muzułmański i wybrano nowego muftiego – Janusza Aleksandrowicza. O wyborze nowego muftiego MZR w RP poinformował Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, jako współcześnie ministra właściwego do spraw wyznań religijnych.

Tomasz Miśkiewicz niezwłocznie wysłał do właściwego ministra sprzeciw. Resort właściwy do spraw wyznań religijnych ponownie opowiedział się po jego stronie. 17 lipca 2017 roku wydał zaświadczenie, że muftim jest Tomasz Miśkiewicz. Postanowieniem z 20 lipca 2017 roku Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odmówił wszczęcia postępowania w sprawie przyjęcia Powiadomienia Janusza Aleksandrowicza z dnia 25 kwietnia 2017 r. o zmianie na stanowisku Muftiego Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Kompetentne najwyższe organy administracji państwowej w Rzeczypospolitej Polskiej wciąż uznają za muftiego muzulmańskiego MZR Tomasza Miśkiewicza.

Należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy oraz sądy administracyjne w istocie rzeczy uchyliły się od rozstrzygnięcia sporu na tle obsady stanowiska muftiego w MZR w RP. SN w postanowieniu z dnia 12 maja 2016 r. (sygn. akt IV CSK 529/15) oddalił skargę kasacyjną. Stwierdził niedopuszczalność drogi sądowej w sprawie o stwierdzenie ważności uchwały Kościoła lub innego związku wyznaniowego dotyczącej obsady funkcji w tym Kościele lub związku. Owo orzeczenie SN bazowało na postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lutego 2015 roku (sygn. akt P 48/13). Judykat ów potwierdził obowiązywanie ustawy z 21 kwietnia 1936 roku o stosunku państwa do MZR w RP. W sumie skutkowało to następnie postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2018 roku (sygn. akt I CZ 109/18) oraz orzecznictwem sądów administracyjnych, tj. wojewódzkich sądów administracyjnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego.

III. STAN PRAWNY – KONSTYTUCYJNY I USTAWOWY

Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej. Jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że sama Konstytucja stanowi inaczej (zob. art. 8 ust. 1 i 2 Konstytucji RP). Spośród postanowień współczesnej polskiej ustawy zasadniczej dla oceny aktualnego statusu prawnego muftiego Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP za najbardziej adekwatne należy uznać: art. 25, zwłaszcza ust. 3, oraz art. 53 ust. 1 i 2. Z przepisów tych wynikają odpowiednio

niektóre fundamentalne zasady stosunków wyznaniowych we współczesnej Polsce, w tym zasady odniesień między państwem a związkami wyznaniowymi – zasada poszanowania przez państwo niezależności i autonomii związków wyznaniowych w swoim zakresie oraz zasada wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i kolektywnym.

Zasada niezależności związków wyznaniowych od państwa oznacza w szczególności, że samodzielnie decydują one o ustanowieniu i obsadzie swoich władz (organów), bez ingerencji ze strony organów państwowych. Konfesje czynią to na podstawie własnych, samodzielnie ustanawianych i ewentualnie zmienianych praw wewnętrznych. Zgodnie z zasadą poszanowania przez państwo autonomii związków wyznaniowych organy państwowe nie są kompetentne do nadawania, zatwierdzania czy zmiany aktów prawa wewnętrznego związków wyznaniowych ani do sankcjonowania naruszeń tegoż prawa. Zgodnie z zasadą wolności religijnej w wymiarze kolektywnym o obsadzie władz (organów) związku wyznaniowego winni decydować swobodnie sami wyznawcy danej konfesji, a nie organy państwowe. To wola wyznawców jest rozstrzygająca.

Przy analizie zagadnienia aktualnego statusu muftiego MZR wśród adekwatnych wzorców konstytucyjnych należy uwzględnić także m.in. zasadę legalizmu, wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP, zgodnie z którą organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Z przepisami wyznaniowymi Konstytucji RP zasadniczo zgodna jest podstawowa polska ustawa wyznaniowa, wciąż obowiązująca Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 265). Jest to ustawa wykonawcza do postanowień konfesyjnych Konstytucji RP. Artykuł 11 ust. 1 tej regulacji stanowi, że Kościoły i inne związki wyznaniowe są niezależne od państwa przy wykonywaniu swoich funkcji religijnych. Szczegółowe gwarancje dla niezależności wspólnot konfesyjnych zawiera art. 19, zawarty w rozdziale 2 tej ustawy.

Zgodnie z jej ust. 1 Kościoły i inne związki wyznaniowe na zasadach równoprawienia korzystają ze swobody pełnienia funkcji religijnych. Jak stanowi art. 19 ust. 2 analizowanego aktu, wypełniając funkcje religijne, Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą w szczególności: rządzić się w swoich sprawach własnym prawem, swobodnie wykonywać władzę duchowną oraz zarządzać swoimi sprawami (pkt 4), a także ustanawiać, kształcić i zatrudniać duchownych (pkt 5). Zgodnie z art. 18 ust. 2 w zw. z ust. 1 omawianej ustawy przepisy rozdziału 2 określające uprawnienia Kościołów i innych związków wyznaniowych mają zastosowanie także do Kościołów i innych związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji wówczas, gdy odrębne ustawy regulujące ich sytuację prawną i majątkową (tzw. ustawy indywidualne) nie przewidują takich uprawnień.

Szczególnym aktem ustawodawczym, mającym zastosowanie do oceny aktualnego statusu prawnego muftiego Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, jest powoływana już u.s.p.m.z.r. Akt ten został ustanowiony w zupełnie odmiennym stanie konstytucyjnym w sferze stosunków wyznaniowych niż istniejący obecnie w Polsce pod rządami Konstytucji RP. W okresie międzywojennym, przede wszystkim na podstawie odpowiednich postanowień Ustawy konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 roku, utrzymywał się system zwierzchnictwa państwa nad Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi (zob. art. 110–116). Jego konsekwencją było przyznanie organom państwowym różnego szerebu istotnych uprawnień nadzorczych wobec wspólnot wyznaniowych, szczególnie wobec związków wyznaniowych mniejszości konfesyjnych. Umożliwiała to państwu ograniczanie wewnętrznej niezależności oraz autonomii wspólnot konfesyjnych.

Dowodem normatywnym funkcjonowania w latach 1918–1939 w Polsce systemu zwierzchnictwa jest także u.s.p.m.z.r. Akt ten został ustanowiony po śmierci Józefa Piłsudskiego w 1935 roku, tzn. w okresie wyraźnego nasilania się tendencji autorytarnych, nacjonalistycznych i militarystycznych w łonie ówczesnego obozu rządzącego (tzw. sanacji), a w konsekwencji w ówczesnym państwie polskim. Wyrazem tego stał się, przewidziany we wspomnianej ustawie, rozbudowany system prawnych instrumentów nadzoru ze strony organów państwowych różnego szerebu nad Muzułmańskim Związkiem Religijnym, jego gminami, majątkiem, duchowieństwem itd.

Ustawodawca w dużej mierze arbitralnie wprowadził autorytarny model kierownictwa w MZR, powierzając kierownictwo Związkiem i jego reprezentację muftiemu. Nastąpiło to wbrew stanowisku wyłonionej jeszcze w 1925 roku przez sam MZR Komisji Prawniczej. Wydaje się, że odpowiednie postanowienia u.s.p.m.z.r. przygotowywane były pod kątem konkretnego lidera, akceptowanego przez władze państwowe – Jakuba Szynkiewicza, muftiego MZR w RP. O treści projektu ustawy decydował ówczesny mufti Jakub Szynkiewicz oraz strona rządowa. Postanowienia u.s.p.m.z.r. wzorowane były w dużym stopniu, choć z pewnymi modyfikacjami, na odpowiednich regulacjach zawartych w ustawie „wyznań obcych”, obowiązującej w absolutystycznej, carskiej Rosji. W związku z tym członkowie Komisji Prawniczej kwestionowali zgodność tej ustawy z ówczesną Konstytucją RP.

W pełni uzasadnione jest zatem pytanie, czy i ewentualnie w jakim zakresie postanowienia u.s.p.m.z.r. nie wygasły na skutek tzw. *desuetudo* (odwyknienia) po wejściu w życie Konstytucji RP, czyli po 17 października 1997 roku.

Obecna polska Konstytucja statuuje zasadniczo odmienny system relacji między państwem a wspólnotami wyznaniowymi. System opiera się na wolności sumienia i wyznania (religii) jako przyrodzonej swobodzie przysługującej każdemu człowiekowi. Przedstawiając złożoną rzeczywistość normatywną w sposób

hasłowy, można go określić jako system tzw. przyjaznego rozdziału państwa i związków wyznaniowych. W owym systemie państwo może wkraczać w sferę wewnętrzną związków wyznaniowych tylko na zasadach przewidzianych w samej Konstytucji RP oraz ratyfikowanych umowach międzynarodowych, szczególnie tych dotyczących wolności i praw człowieka, ponadto w wydanych w zgodzie z nimi ustawach zwykłych. W systemie przysługują, generalnie rzecz ujmując, jedynie uprawnienia kontrolne. Można stwierdzić, że ustawa z 1936 roku nie odpowiada aspiracjom współczesnych członków MZR w RP. Kontestują oni scentralizowany, autorytarny model kierowania Związkiem przez muftiego, przewidziany we wspomnianym akcie. Ustawa z 21 kwietnia 1936 roku powinna być zasadniczo znówelizowana, względnie zastąpiona nową regulacją, zgodną co do treści, formy oraz trybu ustanowienia ze współczesnymi, konstytucyjnymi normami stosunków wyznaniowych w Polsce, tymczasem dotychczas nie została jednak formalnie uchylona. Nie została także stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny jej niekonstytucyjność – zarówno generalnie, jak i w zakresie poszczególnych postanowień.

Warto zauważyć, iż jako akt prawny wciąż obowiązujący podają rzeczoną ustawę wiodące bazy informacji prawnej zarówno państwowe (np. ISAP), jak i prywatne (np. LEX czy Legalis). Należy zatem przestrzegać przepisów tego aktu, o ile jest to obiektywnie możliwe i nie koliduje z postanowieniami aktualnej polskiej ustawy zasadniczej. Ten obowiązek ciąży także na członkach Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, jego władzach, a przede wszystkim na organach władzy RP.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 u.s.p.m.z.r. kandydatami na urząd muftiego w MZR w RP mogą być jedynie osoby, z których każda spełnia łącznie następujące warunki: obywatelstwo polskie, znajomość języka polskiego w słowie (w mowie) i piśmie, ukończonych lat 40, ukończone wyższe studia teologiczne lub w zakresie języków wschodnich oraz nieskazitelnosc obywatelska. W przypadku kryterium wyższego wykształcenia teologicznego lub językowego kandydat winien wylegitymować się dyplomem ukończenia wyższej uczelni polskiej lub zagranicznej, uznawanym w Polsce, względnie nostryfikowanym. Obecnie Rzeczpospolita Polska nie ma obowiązującej umowy z Królestwem Arabii Saudyjskiej ws. wzajemnego uznawania tytułów i stopni naukowych.

W myśl ust. 3 art. 6 przywołanej ustawy z 1936 roku w zasługujących na szczególne uwzględnienie przypadkach minister właściwy do spraw wyznań religijnych (obecnie jest nim minister spraw wewnętrznych i administracji) jako następca prawny (kompetencyjny) przedwojennego ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego, może udzielić dyspensy (zwolnienia) od każdego z wymienionych wymogów, z wyjątkiem niedookreślonego warunku „nieskazitelnosci obywatelskiej”. Dyspensy (zwolnienia) od wymogu spełnienia

pewnych kryteriów przez kandydata na muftiego ze strony właściwego ministra nie można jednak domniemywać. Stanowi ona bowiem wyjątek od powszechnie obowiązujących warunków określonych ustawowo. Zwolnienie musi być wyraźne i dla celów dowodowych powinno być udzielone w formie pisemnej. Minister winien wskazać, któremu kandydatowi udziela dyspensy od jakiego wymogu ustawowego. Dyspensa może być udzielona tylko w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, np. takich jak: wojna, zasadnicza zmiana granic państwa, przesiedlenia ludności, gruntowna zmiana struktury członkowskiej Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, epidemia czy realne zagrożenie terroryzmem. Zwolnienie nie może być zupełnie arbitralne – powinno być uzasadnione merytorycznie i prawnie. Dyspensa będzie bowiem podlegała ewentualnej kontroli ze strony sądów administracyjnych.

Ze względu na doniosłość wyboru muftiego dla Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, zwłaszcza z uwagi na zadania i kompetencje muftiego w MZR oraz w odniesieniu do muzułmańskich gmin wyznaniowych skupionych w Związku, u.s.p.m.z.r. przewiduje specjalną procedurę obsady wspomnianej godności. Do jej dokonania nie jest uprawniony zwyczajny, odbywający się okresowo Wszechpolski Kongres Muzułmański (Zjazd MZR), a jedynie zwołany wyłącznie w celu wyboru muftiego Wszechpolski Kongres Elekcyjny Muzułmański. Mufti jest wybierany spośród kandydatów przedstawionych przez Najwyższe Kolegium Muzułmańskie. Kandydatów powinno być zatem co najmniej dwóch (zob. art. 6 ust. 1). Dla dokonania wyboru muftiego Najwyższe Kolegium Muzułmańskie zwołuje Kongres Elekcyjny w terminie dwumiesięcznym od dnia ostatecznego ustalenia listy kandydatów. Wybrany kandydat ma prawo odmówić przyjęcia godności muftiego. Z Kongresu Elekcyjnego winien być sporządzony szczegółowy protokół. W terminie 30 dni od skutecznego dokonania wyboru muftiego Najwyższe Kolegium Muzułmańskie musi powiadomić o tym fakcie ministra właściwego do spraw wyznań religijnych. Należy podać imiona, nazwisko, obywatelstwo oraz miejsce zamieszkania osoby wybranej na stanowisko muftiego (zob. art. 14 ust. 2 Ustawy z 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania). Wskazane jest załączyć do powiadomienia protokół z obrad Kongresu Elekcyjnego. Powiadomienie ma charakter informacyjny. Służy zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu prawnego. Zatem właściwy minister, kierując się tą fundamentalną zasadą prawną, obowiązującą w praworządnych państwach, ma obowiązek powiadomienia przyjąć.

W obecnym stanie konstytucyjnym i ustawowym ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych, a także żadnemu innemu organowi państwa, zwłaszcza prezydentowi RP, nie przysługują uprawnienia do selekcji kandydatów na urząd muftiego, zatwierdzenia jego wyboru, uznania czy wyrażenia zgody na objęcie urzędu przez muftiego. Decydujące znaczenie ma wola wyznawców – członków

Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, wyrażona bezpośrednio lub poprzez ich kompetentnych przedstawicieli. Można rzec: *vox populi, vox Dei*.

WNIOSKI

Tomasz Miśkiewicz w 2004 roku został wybrany na stanowisko muftiego Muzułmańskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z naruszeniem szeregu istotnych, stanowczo obowiązujących przepisów ustawy z 21 kwietnia 1936 roku o stosunku państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. W momencie elekcji nie spełniał wszystkich ustawowych warunków kandydowania na ten urząd. Nie ukończył bowiem 40 lat życia, nie legitymował się także ważnym w Polsce wyższym wykształceniem teologicznym lub w zakresie języków wschodnich. Właściwy minister nie udzielił mu dyspensy (zwolnienia) od powyższych wymogów. W momencie wyborów w 2004 roku Tomasz Miśkiewicz był jedynym zgłoszonym kandydatem na urząd muftiego MZR w RP, podczas gdy zgodnie z odpowiednimi postanowieniami u.s.p.m.z.r. kandydatów zgłoszonych w wyborach na najwyższy urząd w MZR winno być co najmniej dwóch. Wybór został dokonany przez organ do tego nieuprawniony, tzn. przez zwyczajny XV Wszechpolski Kongres Muzułmański, a nie przez specjalnie w tym celu przewidziany przez ustawodawcę Wszechpolski Kongres Elekcyjny Muzułmański. Wybór Tomasza Miśkiewicza na stanowisko muftiego należy zatem uznać za nieważny i prawnie bezskuteczny.

Przynajmniej od czasu XVIII Wszechpolskiego Kongresu Muzułmańskiego w 2012 roku Tomasz Miśkiewicz utracił mandat ze strony MZR w RP do kierowania Związkiem, jego reprezentacji oraz do dokonywania w imieniu MZR oraz skupionych w nim gmin czynności prawnych. W 2016 roku, kierując się, na ile to było obiektywnie możliwe, przepisami u.s.p.m.z.r., Muzułmański Związek Religijny w RP dokonał wyboru na stanowisko muftiego muzulmańskiego Janusza Aleksandrowicza. Zgodnie z konstytucyjną zasadą wolności sumienia i religii (art. 53 ust. 1 i 2) oraz poszanowania przez państwo wewnętrznej autonomii oraz niezależności związków wyznaniowych (art. 25 ust. 3) w związku z art. 19 ust. 1 i 2 pkt 4 i 5 Ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania decyzyja samej zainteresowanej wspólnoty religijnej powinna być dla kompetentnych władz państwowych rozstrzygająca i wiążąca. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w sposób woluntarystyczny – bez dostatecznych podstaw prawnych – w istocie nie uznał wyżej wspomnianych faktów, a szczególnie wyboru na stanowisko muftiego Janusza Aleksandrowicza.

31 stycznia 2013 roku, działając w imieniu właściwego ministra, ówczesny dyrektor Departamentu Wyznań oraz Mniejszości Narodowościowych i Etnicznych

MAiC Józef Różański wystawił zaświadczenie (pismo znak: DWRMNiE-6734-I-w2013/HK) stwierdzające, że Tomasz Miśkiewicz jest muftim, a zarazem przewodniczącym Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego. Treść rzeczonego zaświadczenia nie odpowiada prawidłowo określone mu stanowi prawnemu w zakresie obsady godności muftiego MZR. Wprowadza zatem w błąd uczestników obrotu prawnego działających w dobrej wierze, w tym organy władzy publicznej. Zaświadczenie, z uwagi na kompetencje muftiego w MZR i wobec skupionych w Związku muzułmańskich gmin wyznaniowych, może spowodować wymierne szkody dla MZR, względnie dla jego gmin. Analizowane zaświadczenie powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego.

Jak do tej pory organy władzy i administracji publicznej nie kwestionują treści dokumentu z 31 stycznia 2013 roku. Tym samym go aprobują. Co więcej, 17 lipca 2017 roku minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowościowych i etnicznych miał ponownie wystawić Tomaszowi Miśkiewiczowi analogiczne zaświadczenie, iż jest on muftim MZR w RP. Należy zatem rozważyć kwestię odpowiedzialności Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie organów centralnej rządowej administracji wyznaniowej (zob. art. 417 § 1 w zw. z art. 417 [1] § 2 i § 3 Kodeksu cywilnego).

Opisane działania i zaniechania ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowościowych i etnicznych, występujące przynajmniej od lat 2012–2013, umożliwiają Tomaszowi Miśkiewiczowi bezprawne uzurpowanie sobie funkcji i kompetencji muftiego MZR w RP, a w konsekwencji także przewodniczącego Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego.

Tomasz Miśkiewicz w swoich oficjalnych wystąpieniach określa się mianem „muftiego Rzeczypospolitej Polskiej”. Owa nomenklatura nie jest przewidziana przez obowiązujące przepisy prawa polskiego, zwłaszcza nie przewiduje takiego określenia lidera MZR w RP u.s.p.m.z.r. Mówi ona co najwyżej o „Muftim Muzułmańskim w Rzeczypospolitej Polskiej” (zob. art. 3). Stosowana przez Tomasza Miśkiewicza tytulatura odzwierciedla jego osobiste aspiracje i nie ma podstaw prawnych. Muzułmański Związek Religijny w RP nie ma bowiem współcześnie charakteru przymusowej korporacji wyznaniowej, skupiającej z mocy prawa wszystkich muzułmanów przebywających na terenie Polski. Obecnie oficjalnie działa w Rzeczypospolitej Polskiej kilka niezależnych od siebie muzułmańskich związków wyznaniowych.

W świetle prawidłowo zrekonstruowanego stanu prawnego, uwzględniającego w pierwszej kolejności ustrojowe zasady stosunków wyznaniowych, wyrażone w szczególności w art. 25 ust. 3 i art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, ponadto art. 7 i art. 19 ust. 1 i 2 pkt 4 i 6 Ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, wreszcie art. 6 i 7 w zw. z art. 5 Ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 roku o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku

Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, osobą, która winna być traktowana jako prawowity mufti muzułmański w RP jest Janusz Aleksandrowicz. Nie tylko otrzymał on mandat prawny do sprawowania tego urzędu, ale także mandat społeczny ze strony wyznawców MZR w RP. W przypadku gdyby Janusz Aleksandrowicz zrzekł się urzędu i nie wyznaczył zastępcy spośród członków Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego, to zgodnie z art. 5 ust. 1 u.s.p.m.z.r. muftiego zastępuje aktualnie najstarszy członek Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego. Aktualnie nie ma dostatecznych podstaw prawnych, aby za muftiego muzułmańskiego MZR w RP, a co za tym idzie – za przewodniczącego Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego Związku – uznawać Tomasza Miśkiewicza.

Rodzi się pytanie, dlaczego kompetentne, kierownicze organy państwowe od 2004 roku, mimo zmieniających się, różnych, wręcz przeciwstawnych ekip rządzących, wciąż aprobują Tomasza Miśkiewicza na stanowisku lidera MZR w RP, i to pomimo że został on na nie wyniesiony w sposób niezgodny z szeregiem bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa. Ponadto jest postacią kontestowaną przez dużą część środowiska rodzimych, polskich muzułmanów. Względny prawny i społeczny zapewne nie okazały się w tym przypadku decydujące. Prawdopodobnie przesądzają bieżące okoliczności polityczne, także te z zakresu bezpieczeństwa państwa.

Działania i zaniechania organów władzy publicznej różnych rodzajów i szczebli w Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie obsady godności muftiego MZR w RP, przynajmniej od lat 2012–2013, należy uznać za sprzeczne z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa – normą wynikającą z fundamentalnej konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Postawę ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowościowych i etnicznych czy jego aparatu urzędniczego w powyższej kwestii trzeba ocenić także jako niezgodną z ustrojową zasadą legalizmu (art. 7 Konstytucji RP). Przywodzi to na myśl politykę królów Francji wobec papieństwa w okresie niewoli awiniońskiej i wielkiej schizmy zachodniej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje stanowisko zaprezentowane przez organy władzy sądowniczej – Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy i sądy administracyjne. Traktując rzecz obrazowo, wymienione podmioty w sprawie sporu na tle obsady godności muftiego w MZR w RP dokonały swego rodzaju gestu Piłata – uchyliły się od rozstrzygnięcia konfliktu. Jako wygodny pretekst do utrzymywania statusu quo w zakresie obsady stanowiska muftiego MZR służy instrumentalnie i opatrnie pojmowana zasada poszanowania przez państwo wewnętrznej autonomii oraz niezależności rzeczzonej wspólnoty religijnej, podczas gdy władza publiczna w tym przypadku nie miała dokonywać wyboru kandydata, lecz zachować rzetelność przy weryfikacji elementów formalnych procedury wyborczej. Na tym tle powstał konflikt, przy oczywistym udziale strony państwowej.

Reasumując, należy z dezaprobatą stwierdzić, iż omówiona wyżej postawa władz i administracji publicznej Rzeczypospolitej Polskiej istotnie przyczyniła się do nasilenia kryzysu w MZR w RP, a w rezultacie do zasadniczego osłabienia denominacji religijnej posiadającej blisko stuletnie tradycje organizacyjno-prawne na terenie państwa polskiego (od grudnia 1925 roku), dzielącej z nim wzloty i upadki. Tymczasem w dalekosiężnym interesie państwowym i społecznym Polski jest ochrona i dobrostan zeuropeizowanej, reprezentującej szkołę hanaficką wersji islamu sunnickiego – wersji, której inkulturacja dokonała się pomyślnie w naszym kraju. Nośnikiem organizacyjnym takiej odmiany religii muzułmańskiej jest właśnie Muzułmański Związek Religijny w RP, reprezentowany przez swoje władze – legalne i mające legitymację ze strony wyznawców.